UNIVERZITETNE KNJIŽNICE V BOLGARIJI DANES

Ivanka Yankova
Univerzitetna knjižnice "Sv. Kliment Ohridski" v Sofiji

Kontaktni naslov:
yankova@libsu.uni-sofia.bg

Izvleček
Programska oprema v bolgarskih univerzitetnih knjižnicah ni enotna. V okviru programa PHARE se je pred leti začel projekt vzajemnega kataloga bolgarskih univerzitetnih knjižnic. Zveza univerzitetnih knjižnic pripravlja skupno strategijo razvoja in si prizadeva za vključitev v mednarodne knjižnične informacijske mreže.

Ključne besede
univerzitetne knjižnice, vzajemni katalog, Zveza univerzitetnih knjižnic

Abstract
The software used in Bulgarian university libraries is not unified. Some years ago, as a part of the PHARE programme, a project was launched to create a union catalogue of Bulgarian university libraries. The Association of University Libraries is preparing a common development strategy and is working towards its inclusion into international library information networks.

Keywords
university libraries, union catalogue, Association of University Libraries

V zadnjih nekaj letih je sodobna informacijska in komunikacijska tehnologija zelo vplivala na univerzitetne knjižnice v Bolgariji in na prehod iz tradicionalnega tiskanega kataloga v elektronski katalog. Uvajanje različnih elektronskih virov interneta je glavnim uporabnikom akademskih knjižnic (študentom in predavateljem) omogočilo nove oblike uporabe podatkov in dostopa do njih.

V javnem, gospodarskem, družbenem in tehnološkem okolju univerzitetnih knjižnic in celotne države nasploh so nastopile številne spremembe, ki so ovirale skladen razvoj knjižnic. Tako so se knjižnice znašle **v različnih fazah postopka uvedbe računalniškega sistema in informacijskega procesa z nesorazmernimi stopnjami zagotavljanja informacij, knjižnične zaloge, izobrazbe zaposlenih** itd. Večina univerzitetnih knjižnic uporablja bolgarsko programsko opremo, kot npr. AB (Automation Software), ali lastne programe. Univerzitetna knjižnica "Sv. Kliment Ohridski" je bila prva v celoti avtomatizirana knjižnica v Bolgariji, ki je leta 1992 uvedla knjižnični informacijski sistem ALEPH, od leta 1994 naprej pa ponuja tudi spletno različico elektronskega knjižničnega kataloga.

Analiza razvoja univerzitetnih knjižnic od leta 1990 je pokazala **stalno zniževanje financiranja osnovnih knjižničnih storitev, še zlasti nabave novega knjižničnega gradiva**. Zmanjševanje finančnih sredstev je glavni razlog za prepad med naraščajočimi potrebami akademske družbe na eni, in stopnjo informacijske podpore, ki jo zagotavljajo knjižnice kot osnovni vir informacij v strukturi univerz, na drugi strani. Izjema je le Univerzitetna knjižnica "Sv. Kliment Ohridski", ki ohranja visoke vrednosti kazalcev sodobnega zagotavljanja informacij.

Preostale težave so povezane z **opremo akademskih knjižnic**. Z nekaj redkimi izjemami so univerzitetne knjižnice, kar zadeva zgradbe, prostore in tehnično opremo, daleč od sodobnih zahtev. Večina univerzitetnih knjižnic nima lastnih prostorov, nahajajo se v prirejenih prostorih znotraj same stavbe univerze. Za večino teh knjižnic je značilno pomanjkanje prostora za čitalnice in arhive za shranjevanje gradiva. Tudi čitalniških mest in delovnih postaj z dostopom do interneta je zelo malo. Obstajajo seveda tudi izjeme – knjižnica Univerze za državno in svetovno gospodarstvo v Sofiji bo leta 2006 odprla novo čitalnico s 100 računalniškimi delovnimi postajami; svojo ponudbo sta izboljšali tudi knjižnici Tehnične univerze v Gabrovem, knjižnica Univerze za gozdarstvo v Sofiji ter nekatere druge.

Tudi **informacijska tehnologija** je v primerjavi s standardi univerzitetnih knjižnic drugod po svetu zelo

zastarela. **Zaradi pomanjkanja finančne podpore povzroča uvajanje novih informacijskih tehnologij knjižnicam velike težave**. Poleg tega knjižnice sploh ne **prejemajo sredstev za zaščito knjižničnega gradiva**, npr. vezavo, konzerviranje in restavracijo ali za preprečevanje katastrof.

Sodobna knjižnična pravila narekujejo, da moramo sprejeti enotno strategijo za razvoj univerzitetnih knjižnic, ki se osredotoča na vzpostavitev komunikacijskih povezav med knjižnicami, integrirane knjižnične sisteme in podatkovne baze za medknjižnično izposojo, če želimo zadovoljiti potrebe informacijske družbe in vzpostaviti enoten evropski izobraževalni prostor. Knjižnice morajo uvesti nove organizacijske modele za dostop do znanstvenih publikacij, ti modeli pa morajo vsebovati učinkovite mehanizme za upravljanje z denarnimi sredstvi in informacijskimi viri posameznih knjižnic in knjižnic v skupinah. Nujno moramo uskladiti postopek sodelovanja med knjižnicami in ustanoviti konzorcije za skupno uporabo elektronskih virov in publikacij.

Bolgarija trenutno še nima **državne strategije ali delujočih normativnih dokumentov, ki bi uredili delo, naloge in vlogo univerzitetnih knjižnic** pri razvoju na področju izobraževanja in znanosti in pri izgradnji informacijske družbe, ki temelji na znanju. Na Ministrstvu za izobraževanje in znanost za to področje ni dodeljenega oddelka, niti enega samega strokovnjaka, ki bi skrbel za koordinacijo sodelovanja med visokošolskimi knjižnicami.

V preteklih letih so osnovni **mehanizem za pospeševanje razvoja univerzitetnih knjižnic** predstavljale skupne **pobude z rektorsko komisijo in sodelovanje v državnih in mednarodnih programih in projektih**.

Leta 1999 je Univerzitetna knjižnica "Sv. Kliment Ohridski" s podporo razvojnega sklada za umetnost in programa PHARE izvedla projekt z naslovom "Vzajemni katalog bolgarskih univerzitetnih knjižnic in znanstvenih organizacij", ki predstavlja začetek izgradnje **enotnega informacijskega okolja**. Vzajemni elektronski katalog vsebuje bibliografske kataloge Univerzitetne knjižnice "Sv. Kliment Ohridski", knjižnice Univerze za državno in svetovno gospodarstvo v Sofiji, knjižnice Univerze v Šumnu "Episcope Konstantin Peslavsky" in univerze Burgas Free University. Katalog je v prostem dostopu tudi za druge uporabnike na spletnem naslovu http://nsk-libsu.uni-sofia.bg.

Izvedli smo tudi nekaj drugih projektov za vzpostavitev vzajemnega kataloga na regionalni ravni, kot sta Akademska regionalna knjižnično–informacijska mreža za severovzhodno Bolgarijo (http://library.ru.acad.bg/abss) in Vzajemni katalog visokih šol v Plovdivu (http://lib.pu.acad.bg/ABCW/abs.htm). Najosnovnejši pogoj za takšno sodelovanje je uporaba **istih ali kompatibilnih programskih rešitev in programskih okolij, ki bodo omogočile izboljšanje kakovosti informacij in prisotnost knjižnic v vzajemnem spletnem portalu.**

Univerzitetne knjižnice imajo v Bolgariji **zelo bogato skupno tradicijo**. Leta 1978 je bil pod vodstvom univerzitetne knjižnice "Sv. Kliment Ohridski" ustanovljen Svet direktorjev visokošolskih knjižnic. Kot nadaljevanje in obogatitev te izkušnje je Univerzitetna knjižnica leta 2000 ustanovila Zvezo univerzitetnih knjižnic (AUL). Glavna naloga te zveze je določiti skupno strategijo, uporabiti različne metode za financiranje knjižnic, tako na državni kot na zasebni ravni, utrjevati vlogo knjižnic kot informacijskih in izobraževalnih institucij, kar je osnovni pogoj za izgradnjo sodobne informacijske kulture in varnost prostega pristopa informacij znotraj visokega šolstva, in zagotoviti prisotnost univerzitetnih knjižnic v postopku izobraževanja, poučevanja in znanstvenega raziskovalnega dela.

Poslanstvo Zveze univerzitetnih knjižnic (AUL) je pomoč pri izboljšanju in razvoju knjižničnih in informacijskih storitev v bolgarskem visokem šolstvu, stabilizacija profesionalnih odnosov v skupnosti strokovnega kadra univerzitetnih knjižnic in pridobitev najpomembnejše vloge v informacijski družbi. Osnovne naloge AUL so zaščita skupnih interesov univerzitetnih knjižnic in reševanje težav v zvezi z njihovim statusom, lokacijo, financiranjem in prehodom v digitalne knjižnice, ki so danes naraven in pomemben sestavni del razvoja izobraževalnega sistema v Bolgariji. Pomembna naloga AUL je tudi vzpostavitev mednarodnega sodelovanja z univerzitetnimi knjižnicami iz Evrope in celega sveta. Zveza univerzitetnih knjižnic v Bolgariji ima tudi svojo spletno stran s številnimi informacijami o izpeljanih projektih in iniciativah na spletnem naslovu http://www.libsu.uni-sofia.bg/aub.

Posplošeno bi tako lahko rekli, da so imele univerzitetne knjižnice v Bolgariji v zadnjih 16 letih precej težavno pot, a so veliko problemov tudi že rešile. Pomembno je, da smo sprejeli nekaj dobrih odločitev in začeli številne konstruktivne projekte. Knjižničarji iz akademskih knjižnic so ob soočenju s številnimi novi izzivi dokazali visoko stopnjo profesionalnosti in prilagodljivosti. K tem pozitivnim rezultatom je pripomoglo tudi aktivno sodelovanje z drugimi pomembnimi knjižnicami v državi, z Zvezo knjižničnih in računalniških strokovnjakov in Društvom knjižničarjev.

Naša želja za prihodnost je le, da bi se državne institucije bolj intenzivno ukvarjale s težavami visokošolskih knjižnic in zagotavljanjem knjižnično-informacijskih storitev.

Iz angleščine prevedla Petra Borovšak.